

ΑΡΓΥΡΩ ΜΑΝΤΟΓΛΟΥ

Τρίτη, 04 Δεκέμβριος 2012 15:36

ΕΛΛΗΝΕΣ

συνέντευξη στην Ευδοξία Μπινοπούλου

Την Αργυρώ Μαντόγλου τη γνωρίζουμε καλά, με πολλές διαφορετικές ιδιότητες. Είτε ως κριτικογράφο και θεωρητικό της λογοτεχνίας, είτε ως μεταφράστρια σημαντικών συγγραφέων, όπως η Βιρτζίνια Γουλφ, ο Πίτερ Κάρει, ο Χαρούκι Μουρακάμι και άλλοι, είτε ως δημιουργό, με ήδη έξι πεζά και δύο ποιητικά έργα στο ενεργητικό της. Χάρη στην τελευταία της ιδιότητα γνωριστήκαμε, συγκεκριμένα με τη Λευκή ρεβάνς, το μυθιστόρημά της που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις Εκδόσεις Ψυχογιός. Ένα μυθιστόρημα πολυεπίπεδο, ανατρεπτικό, παράδοξο, χωρίς συγκεκριμένο χαρακτηρισμό – ανοιχτό στην πρόσληψη του κάθε αναγνώστη. Είχε πολλά χρόνια να μου συμβεί, αλλά έπιασα τον εαυτό μου να σημειώνει φράσεις, αποσπάσματα, και να τα κρατά για να τα ξαναδιαβάσει. Κάποια από αυτά αποτέλεσαν όμορφη μαγιά για μια συζήτηση με τη συγγραφέα.

Αργυρώ, θες να μας πεις δυο λόγια για τη Λευκή ρεβάνς; Για τους ήρωές της, για το ίδιο το βιβλίο, για τη συγγραφή του... Πολλά πρόσωπα, στην πλειονότητά τους γυναικεία· κάποιο που αγάπησες περισσότερο, κάποιο που σε δυσκόλεψε περισσότερο;

Η Λευκή ρεβάνς είναι ένα μυθιστόρημα το οποίο πραγματεύεται τα θέματα μιας καθημερινότητας που για πολλούς από εμάς εξελίσσεται –ερήμην μας– σε θρίλερ. Ένα από τα κεντρικά σημεία του είναι η αναγκαιότητα της μεταμόρφωσης. Δεν είναι τυχαίο που ο κεντρικός ήρωας επαναλαμβάνει συχνά εν είδει μάντρα: Ζω από τύχη, αγαπώ κατ' επιλογήν, μεταμορφώνομαι καθ' ἑξιν. Όλοι οι χαρακτήρες είναι υποχρεωμένοι να μετατοπιστούν, να αλλάξουν πρόσωπο και στάση· παιδιά της πόλης τους, παιδιά μιας Αθήνας που καταρρέει. Θα έρθουν αντιμέτωποι με το Κακό (ανεργία, μοναξιά, συναισθηματική άπνοια, αδυναμία άρθρωσης μιας προσωπικής αφήγησης) και ο καθένας θα αναγκαστεί –ανάλογα με τα όπλα του– να δώσει τη δική του μάχη.

Πρόκειται για ένα πολυεπίπεδο μυθιστόρημα που μπορεί να διαβαστεί είτε ως ιστορία μυστηρίου, με σασπένς και γρίφους και έντονη διακειμενικότητα, είτε ως μια καταγραφή του σύγχρονου τοπίου, μιας χώρας όπου από τη μεταμοντέρνα σύγχυση και την ψευδο-ευφορία των τελευταίων δεκαετιών, περάσαμε σε ένα σύγχρονο μεσαιώνα, σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη δυσερμήνευτη πραγματικότητα, όπου ο καθένας πασχίζει να εντοπίσει τη δική του θέση.

Εν μέσω αυτού του χάους, όλοι θα πρέπει συμβολικά και κυριολεκτικά να διαχειριστούν το «Αμάρτημα του πατρός τους», να κλείσουν παλιούς λογαριασμούς και να σχηματίσουν νέες συμμαχίες και νέες αφηγήσεις – βασική προϋπόθεση είναι να «αρθρωθεί το τραύμα», να γίνει λόγος. Ένα κοινό, «θαμμένο» μυστικό θα έρθει στην επιφάνεια προκειμένου να επέλθει η

αναγκαία κάθαρση και η ζωτική για όλους μετατόπιση.

Όσον αφορά τους χαρακτήρες και τη δυσκολία τους, το πλέον ερμητικό ήταν το πρόσωπο του κεντρικού ήρωα, ο λόγος του «κακού» της ιστορίας, καθώς θα έπρεπε να αποδοθεί σε πρώτο πρόσωπο η φωνή ενός διαταραγμένου, ο οποίος δεν ξέρει και δε θέλει να μάθει τα βαθύτερα κίνητρά του. Ο «κακός» είναι ο μόνος που «μεταμορφώνεται καθ' ἑξίν» και βρίσκεται παντού. Ένα πρόσωπο τραγικό, καθ' ομοίωσιν του σύγχρονου πολίτη της νέας τάξης πραγμάτων, που μοιραία θα πληρώσει για τον αμοραλισμό του, την αμετροέπειά του και την «άγνοια κινδύνου», η οποία αποδεικνύεται ολέθρια.

Κανείς δεν μπορεί να γυρίσει πίσω και να κάνει μια νέα αρχή, αλλά ο καθένας μπορεί από σήμερα να αρχίσει ένα νέο τέλος. Θα ήθελες να ήταν δυνατή μια νέα αρχή; Τα νέα τέλη δεν είναι η απάντησή μας στο ότι ο χρόνος δε γυρίζει πίσω; Τι θα τελειώνες σήμερα;

Ο καθένας, με τον τρόπο του, αναγκάζεται να επανεξετάσει την πορεία της ζωής του, κι αν είναι τυχερός και άξιος να δώσει ένα νέο νόημα σε αυτή, θα έχει την ευκαιρία ενός «νέου τέλους». Στο βιβλίο η δυνατότητα επιλογής είναι παρούσα, παρότι κάποιοι επιλέγουν μόνο τους τοίχους πάνω στους οποίους θα πέσουν και θα συντριβούν. Αλλά ακόμα και η συντριβή είναι επιλογή. Το νέο τέλος είναι η απόφαση να πάρεις στα χέρια σου, αν όχι τη ζωή σου, τουλάχιστον την επόμενη μέρα ή τις επόμενες ώρες σου.

Ακόμα ένας πικραμένος Νεοέλληνας, σε μια εποχή που βάλθηκε να ξεκάνει και τα δυο συνθετικά. Αφού τον έστησαν, τον στόλισαν, τον έβαλαν σε θέσεις κι αξιώματα, μετά τον αποκαθήλωσαν σιγά σιγά και τον έστειλαν στ' αζήτητα. Αποκαθλωμένος, με την ελπίδα του στραγγαλισμένη, επιβιώνει ωστόσο... για να πάει πού; Και τι είναι αυτό που θα τον αφυπνίσει από το λήθαργο των σκοτωμένων ελπίδων;

Άλλοι θα αφυπνιστούν και άλλοι θα χαθούν. Βιώνοντας μια επιβληθείσα εξωτερική δίνη, μας δίνεται η ευκαιρία να δοκιμαστούμε και να επινοήσουμε ξανά τον εαυτό μας. Όσοι γαντζώνονται από τη δύναμη της συνήθειας και από τα παραδοσιακά μοντέλα θα σβήσουν. Στη Λευκή ρεβάνς οι χαρακτήρες οφείλουν να επινοήσουν όχι μόνο το μέλλον τους αλλά και το παρελθόν τους, αυτοί που επιβιώνουν είναι εκείνοι που δε θα διστάσουν να έρθουν αντιμέτωποι με τις ρίζες τους, να αμφισβητήσουν τη στάση τους και να ψάξουν για μια άλλη, διαφορετική ανθρώπινη συνθήκη. Η αναβλητικότητα, η χρόνια παράταση οδηγεί μαθηματικά –όπως λέει και ένας ήρωας του βιβλίου– σε παραίτηση. Επιβιώνουν όσοι διαθέτουν το σπόρο της δημιουργικότητας, όσοι δε διστάζουν να απαλλαγούν από τα σαθρά κομμάτια του εαυτού τους, όσοι αποδέχονται πως οι τρόποι που διέθεταν για να αποκρούσουν τις επιθέσεις δεν ήταν επαρκείς, η δική τους ρεβάνς ήταν ανυπόστατη γιατί δεν είχαν επαρκή πληροφόρηση, και όσοι τολμούν να «ξαναγράψουν την ιστορία τους»· εκείνοι είναι οι κερδισμένοι.

Άνθρωποι ψάχνουν στα σκουπίδια για να ζήσουν κι άλλοι κάνουν τον εαυτό τους σκουπίδι με αντάλλαγμα μια ζωή ταπετσαρία. Το χέρι που για χρόνια λείαινε την ψευδοεπιφάνεια, που σμίλευε την άμορφη μάζα και χάριζε λάμψη εκεί που άλλοτε είχε ρυτίδες, τώρα στρέφεται ενάντια στη γυναίκα που το κατεύθυνε. Η Αντιγόνη Μώρου, πλαστική χειρουργός, δείχνει να θέλει να σκίσει με το νυστέρι την άψογη επιφάνεια, με φόντο τις εξεγέρσεις του Δεκεμβρη του 2008 στην Αθήνα. Αν η Αθήνα ήταν η φτιασιδωμένη ασθενής, ποιος ήταν ο αόρατος χειρουργός;

Ο αόρατος χειρουργός είναι η ψευδαίσθηση την οποία για χρόνια καλλιεργούσαν οι πολιτικοί μας και οι σπόνσορες μιας ανυπόστατης ευδαιμονίας. Με δική μας ευθύνη αφεθήκαμε στη γοητεία μιας συλλογικής ψευδαίσθησης, και τώρα πρέπει ο καθένας να επωμιστεί το κόστος της αυταπάτης του. Η Αντιγόνη είναι γέννημα θρέμμα αυτής της πόλης, καθ' ομοίωσιν της – μια γερασμένη κυρία που, έχοντας επίγνωση του ψεύδους το οποίο έθρεψε και πατρονάρισε για κάμποσες δεκαετίες, στρέφεται τώρα ενάντια στον εαυτό της, σαν ουροβόρο φίδι που δαγκώνει την ουρά του. Στην περίπτωση της πρόκειται για μια γενναία χειρονομία, μια αποφασιστική κίνηση, το δικό της νέο τέλος. Η διάλυση της ψευδοεπιφάνειας είναι αναγκαία,

ανοίγει ένα παράθυρο για να φανεί το χάσμα, το κενό, όπου θα μπορούσε, επιτέλους, να καλλιεργηθεί η εσωτερικότητα και να γεννηθεί ένα νέο είδος ατομικότητας – έστω και αν δε διαθέτει το γκλάμουρ της προηγούμενης δεκαετίας. Το Sex and the City γίνεται Death and the City για να αφήσει χώρο να γεννηθεί το Love and the City, ή καλύτερα, το Love the City, η αγάπη για τον εαυτό, με την ευρύτερη έννοια.

«Οι άνθρωποι δεν πρέπει να κρεμάνε καθρέφτες στα δωμάτιά τους». «Και πώς θα κοιτάζονται;» «Πρέπει να βάζουν άλλους στη ζωή τους. Αγαπημένους άλλους». Ένας καθρέφτης που σου γυρνάει πίσω μια εικόνα όχι αλλοιωμένη; Ίσως πιο καθαρή, με λεπτομέρειες που θα αρνιόσουν να δεις σε ένα συμβατικό καθρέφτη; Ή μήπως τελικά είναι όλο αυτό άλλη μια εξαπάτηση του μυστηριώδους Z., του κεντρικού ήρωα του βιβλίου;

Ο μυστηριώδης Z. είναι το πρόσωπο στο οποίο ο κάθε χαρακτήρας του βιβλίου προβάλλει τις δικές του φοβίες και επιθυμίες. Η επαφή με το Κακό είναι αναγκαία για την επικείμενη μεταμόρφωσή του.

Υπάρχουμε μέσα στους άλλους, αλλά και συχνά χανόμαστε μέσα στους άλλους.

Με αυτή την έννοια οι άλλοι δεν είναι η κόλασή μας αλλά ο καταλύτης μας. Οι παραμορφωτικοί καθρέφτες μπορεί να γίνουν επιμορφωτικοί: μας αναγκάζουν να διαπραγματευθούμε εκ νέου τη δική μας υπόσταση.

Τέτοια ήταν η κατάσταση της. Πυρωμένη. Και για να μη γίνει παρανάλωμα της δικής της φωτιάς, ξεσπούσε εκεί. Η Ευρυδίκη αποτυπώνει στο χαρτί φωνήεντα διαμαρτυρίας: το μολύβι γίνεται το μέσο για να εκφραστούν συναισθήματα που, αν δεν εκδηλωθούν, θα σε πνίξουν. Από τη στιγμή που κάποιος έχει πιάσει το μολύβι, πώς γίνεται να φανταστεί τη ζωή του χωρίς να γράφει; Γίνεται;

Για την Ευρυδίκη το χαρτί είναι πεδίο εκτόνωσης, ο χώρος όπου μπορεί να «αποβάλει» όσα αδυνατεί να μοιραστεί και όσα δεν αντέχει να διαχειριστεί. Με αυτή την έννοια η γραφή λειτουργεί ως μέσον θεραπείας και εκτόνωσης, επομένως παύει όταν το πρόβλημα λυθεί. Αντιθέτως, στη Λευκή ρεβάνς υπάρχει ο χαρακτήρας της Ελισάβετ, που είναι συγγραφέας, συγκρατημένη και συγκροτημένη, και καθ' όλη τη διάρκεια του βιβλίου γράφει το «Αμάρτημα του πατρός μου» την ώρα που όλοι οι άλλοι το υφίστανται. Ίσως «λευκή ρεβάνς» να είναι η ίδια η γραφή, ο τρόπος που ξέρει να βάζει τα πράγματα στη θέση τους, ανασυντάσσοντας τη Μνήμη – μια ειρηνική επανάσταση. Αλλά καλύτερα να σταματήσω εδώ γιατί φοβάμαι πως θα προδώσω κομβικά σημεία της πλοκής. Εξάλλου, ο αναγνώστης πάντα δίνει τις δικές του ερμηνείες και εντοπίζει τα σημεία που τον αφορούν.